

GALICJA

STUDIA I MATERIAŁY

TOM 1

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Rzeszowskiego
RZESZÓW 2015

REDAKCJA

dr hab. Szczepan Kozak prof. UR (red. nac.), dr Agnieszka Kawalec (z-ca),
dr hab. Paweł Sierżęga prof. UR (sekretarz), dr hab. Jerzy Kuzicki prof. UR (członek)

RECENZENCI TOMU

dr hab. prof. UAM Violetta Julkowska, dr hab. Stanisław Pijaj, prof. dr hab. Jerzy Maternicki
(teksty w języku polskim)
prof. dr hab. Leonid Zaszkilniak
(teksty w języku ukraińskim)

RADA NAUKOWA

przewodnicząca

prof. dr hab. Jadwiga Hoff (Uniwersytet Rzeszowski)

członkowie

prof. dr hab. Christoph Augustynowicz (Uniwersytet Wiedeński), prof. dr hab. Michał Baczkowski (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Andrzej Banach (Uniwersytet Jagielloński), dr hab. prof. UEK Krzysztof Broński (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), prof. dr hab. Zdzisław Budzyński (Uniwersytet Rzeszowski), prof. Makoto Hayasaka (Tokyo Institute of Technology), dr hab. prof. UR Mariola Hoszowska (Uniwersytet Rzeszowski), prof. dr hab. Urszula Jakubowska (IBL PAN), dr hab. prof. UR Jolanta Kamińska-Kwak (Uniwersytet Rzeszowski), prof. dr hab. Kazimierz Karolczak (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), prof. dr hab. Eugeniusz Koko (Uniwersytet Gdański), prof. dr hab. István Kovács (Budapeszt), prof. dr hab. Alła Kyrydon (Uniwersytet Kijowski), doc. dr Torsten Lorenz (Uniwersytet Karola w Pradze), prof. dr hab. Waldemar Łazuga (Uniwersytet w Poznaniu), prof. dr hab. Jerzy Maternicki (Uniwersytet Rzeszowski), dr Mariusz Menz (Uniwersytet w Poznaniu), doc. dr Marian Mudryj (Uniwersytet Lwowski), dr Sviatoslav Pacholkiv (Instytut Historii Żydów w Austrii, St. Pölten), dr hab. Stanisław Pijaj (Uniwersytet Jagielloński), dr Robert Pyrah (Uniwersytet Oksfordzki), dr hab. Adam Redzik (Uniwersytet Warszawski), prof. dr Miloš Rezník (Uniwersytet Techniczny w Chemnitz), prof. dr hab. Éva Ring (Uniwersytet w Budapeszcie), dr hab. prof. UP Isabel Röskau-Rydel (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), dr Konrad Rzemieniecki (Zakład Narodowy im. Ossolińskich), dr hab. Danuta Sosnowska (Uniwersytet Warszawski), dr hab. prof. UP Łukasz Tomasz Sroka (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), dr hab. Damian Szymczak (Uniwersytet w Poznaniu), dr hab. Krzysztof Ślusarek (Uniwersytet Jagielloński), prof. PhDr. Peter Švorc, CSc (Uniwersytet w Preszowie), prof. dr hab. Adam Wątor (Uniwersytet Szczeciński), prof. dr hab. Leonid Zaszkilniak (Uniwersytet Lwowski), dr Krzysztof Żarna (Uniwersytet Rzeszowski)

Opracowanie redakcyjne i korekta
Elżbieta Kot

Opracowanie techniczne
Ewa Kuc

Łamanie
Andrzej Lewandowski

Projekt okładki
Szczepan Kozak

© Copyright by
Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego
Rzeszów 2015

ISBN 978-83-7996-231-0; ISSN 2450-5854

1245

WYDAWNICTWO UNIwersytetu Rzeszowskiego
35–310 Rzeszów, ul. prof. S. Pignonia 6, tel.: 17 872 13 69, tel./faks: 17 872 14 26
e-mail: wydaw@ur.edu.pl; <http://wydawnictwo.ur.edu.pl>
Wydanie I, format B5, ark. wyd. 33,70, ark. druk. 33,125, zlec. red. 113/2015
Druk: Drukarnia Uniwersytetu Rzeszowskiego

Spis treści

Od redakcji	5
-------------------	---

Rozprawy i artykuły

Waldemar Łazuga , „Garibaldi”, „Cavour” i polski Piemont	11
Damian Szymczak , Zmierzch galicyjskiego austrofilizmu i idei austro-polskiej. <i>Michał Bobrzyński jako minister dla Galicji i kwestia wyodrębnienia Galicji (1916–1917)</i>	21
Krzysztof Ślusarek , Dwór, wieś i plebania w zachodniej Małopolsce w końcu XVIII i na początku XIX wieku w świetle najnowszych badań	48
Jan Wnęk , Popularyzacja wiedzy rolniczej w Galicji	61
Ryszard Tomczyk , Zagrożenia epidemiologiczne na terenie austriackiej części monarchii habsburskiej w XIX w. (do 1914 r.). Aspekty prawne i administracyjne	99
Roman Pelczar , Miejsce wiejskich szkół elementarnych i ich nauczycieli w życiu społeczności chłopskich w Galicji	114
Mariola Hoszowska , Działalność Macierzy Polskiej we Lwowie w latach 1882–1894	134
Ігор Райківський , Відображення національного руху та українсько-польських відносин у Галичині на сторінках преси українських громадівців на підросійській Україні (60-і рр. XIX – початок XX ст.)	153
Олександра Киричук, Ірина Орлевич , Система української громадської освіти у Східній Галичині (на прикладі Ставронізьської школи у Львові)	176
Lidia Michalska-Bracha , „Zwyczaj narodowy czy fakt polityczny”? Wokół jubileuszu pięćdziesięciolecia powstania listopadowego we Lwowie	199
Ірина Глушик , Між позитивізмом та класичним історизмом: історичні погляди Ксаверія Ліске	213
Віталій Тельвак, Василь Педич , Львівська історична школа Михайла Грушевського: становлення, функціонування, структура	229
Лідія Лазурко , Галицька регіоналістика на сторінках часопису „Kwartalnik Historyczny” (1887–1914)	252

Źródła i materiały

Tomasz Kargol , Źródła do dziejów parafii rzymskokatolickich w przedautonomicznej Galicji (1772–1867) w zbiorach Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie na przykładzie zespołów Namiestnictwa Galicyjskiego i c.k. Galicyjskiej Prokuratorii Skarbu (wybrane aspekty społeczno-gospodarcze)	273
--	-----

István Kovács , <i>Raporty Antoniego Józefa Jędrzejewicza o możliwościach i nadziejach Galicji w lecie 1848 r.</i>	295
Eugeniusz Koko , <i>Listy Zygmunta Sarneckiego do Franciszka Rawity-Gawrońskiego (1887–1920)</i>	309
Adam Wątor , <i>Spis większych właścicieli ziemskich należących do Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego w dzielnicy austriackiej</i>	328
Roman Pelczar , <i>Niektóre przestrogi dla nauczycieli, którzy oraz są organistami, kościelnymi (1863 r.). Źródło do dziejów oświaty galicyjskiej w okresie przed autonomią</i>	343
Agnieszka Kawalec , <i>Seminarium historii powszechnej Ksawerego Liskego. Lista studentów i prac seminaryjnych</i>	358
Małgorzata Przeniosło , <i>Polskie Towarzystwo Pedagogiczne we Lwowie (materiały z lwowskiego Archiwum Historycznego)</i>	378
Mariusz Menz , <i>Stanisław Koźmian, „Autobiografia”</i>	397
Grzegorz Zamoyski , <i>Budżet miasta Rzeszowa w latach 1853–1866</i>	439

Recenzje i omówienia

<i>Marta Rymar</i> , „Architektura dworców Kolei Karola Ludwika w Galicji w latach 1855–1910”, wyd. Neriton, Warszawa 2009, ss. 254, ilustracje, tabele, streszczenia w jęz. angielskim, niemieckim, indeksy (Dariusz Opaliński)	463
<i>Adam Świątek</i> , „Gente Rutheni, natione Poloni. Z dziejów Rusinów narodowości polskiej w Galicji”, Kraków 2014, ss. 510 (Jadwiga Hoff)	469
<i>Źródła do dziejów kancelarii austriackiej w procesie dydaktycznym. Uwagi na marginesie książki: „Kancelaria organów władzy w Galicji. Wybór źródeł”, oprac. A. Górak i K. Latawiec, Lublin 2012, ss. 238 (Szczepan Kozak)</i>	473
<i>„Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku”, tom II pod redakcją naukową Jerzego Maternickiego, Pawła Sierżęgi, Leonida Zaszkilniaka, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, ss. 614 (Alfred Toczek)</i>	481

Kronika

<i>Międzynarodowa konferencja naukowa „Kobieta w Galicji 1772–1918. Przestrzeń prywatna – przestrzeń publiczna”, Rzeszów–Czudec 16–17 maja 2014 (Szczepan Kozak)</i>	491
<i>Międzynarodowa konferencja naukowa „Historia i historycy na Uniwersytecie Lwowskim. Tradycje i teraźniejszość”, Lwów 2–3 października 2014 (Agnieszka Kawalec)</i>	493
<i>Międzynarodowa konferencja „Galicja w latach 1772–1867. Społeczeństwo i gospodarka”, Kraków 19 listopada 2014 (Szczepan Kozak)</i>	494

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2010

<i>Opracowali: Christoph Augustynowicz, Natalia Bieńkałowicz, Agnieszka Kawalec, Natalia Kolb, Szczepan Kozak, Iryna Orlevycz, Paweł Sierżęga</i>	495
---	-----

Od redakcji

Pomysł wydawania rocznika poświęconego dziejom Galicji zrodził się na kanwie dyskusji uczestników Międzynarodowego Zespołu Badawczego „Galicja 1772–1918”, skupiającego historyków z Austrii, Czech, Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier. W szeroko zakrojonych *Założeniach programowych* Zespołu, opracowanych przez prof. Jerzego Maternickiego i przyjętych wiosną 2009 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego, podkreślono potrzebę „wypracowania całościowego, integralnego obrazu dziejów Galicji w latach 1772–1918 ze szczególnym uwzględnieniem m.in. wielokulturowego charakteru Galicji, wzajemnych relacji zamieszkujących ją narodów i grup etnicznych, polityki Wiednia wobec tej prowincji, dokonujących się przemian politycznych, gospodarczych, społecznych, rozwoju oświaty, nauki, sztuki, literatury, kształtowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i Ukraińców, przeobrażeń społeczności żydowskiej”.

Efektom dotychczasowych prac Zespołu jest sześć międzynarodowych konferencji naukowych zorganizowanych w Rzeszowie, Przemyślu, Poznaniu i Lwowie¹. Opublikowano też wiele wartościowych studiów, w tym kilka prac zbiorowych oraz monografii o charakterze syntetycznym².

¹ *Historia Galicji 1772–1918 – problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, Rzeszów–Czudec, 18–19 listopada 2010 r.; *Galicja a powstanie styczniowe*, Rzeszów–Czudec, 19–21 października 2011 r.; *Zapomniane mosty, drogi i przeprawy w Galicji – z problematyki badań nad systemami komunikacyjnymi w XVIII–XX wieku*, Przemyśl, 19–21 września 2012 r.; *Wielkopolska, Galicja i Królestwo Polskie. Jedna czy trzy historie?*, Poznań 9–11 października 2013 r.; *Kobieta w Galicji 1772–1918. Przestrzeń prywatna – przestrzeń publiczna*, Czudec, 16–17 maja 2014; *Historia i historycy na Uniwersytecie Lwowskim. Tradycje i teraźniejszość (z okazji 75-lecia powstania Wydziału Historycznego)*, Lwów, 2–3 października 2014 r.

² Wśród najważniejszych prac warto wymienić: *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, t. 1–3, Rzeszów 2011; M. Hoszowska, *Ludwik Finkel i Akademia Umiejętności. Z dziejów współpracy naukowej Lwowa i Krakowa na przełomie XIX i XX wieku*, Rzeszów 2011; też, *Szymon Askenazy i jego korespondencja z Ludwikiem Finklem*, Rzeszów 2013; J. Maternicki, *Walerian Kalinka (1826–1886) i jego badania nad epoką porozbiorową*, seria: *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 21, Rzeszów 2013; *Galicja a powstanie styczniowe*, red. M. Hoszowska, A. Kawalec, L. Zaskilniak, Warszawa–Rzeszów 2013; *Galicyjskie drogi i bezdroża: studium infrastruktury, organizacji i kultury podróżowania*, red. J. Kamińska-Kwak, Rzeszów 2013; S. Kozak, *Kobieta na prowincji galicyj-*

Powołując do życia czasopismo *Galicja. Studia i materiały*, chcielibyśmy kontynuować podjęte prace, ale też rozszerzyć zakres dotychczasowych badań, otworzyć się na nowe dyscypliny. Zależy nam, aby niniejsze pismo miało charakter interdyscyplinarny, aby stało się platformą ułatwiającą komunikację i wymianę myśli. Realizacji tych zamierzeń sprzyja pomysł profilowania wybranych zeszytów.

Oddawany do rąk czytelników tom 1 zawiera prace historyków badających dzieje ziem polskich zaboru austriackiego. Są wśród nich przedstawiciele ośrodków naukowych z Gdańska, Kielc, Krakowa, Lublina, Poznania, Rzeszowa i Szczecina oraz z zagranicy (Budapeszt, Drohobycz, Iwano-Frankowsk i Lwów). Zamieszczone tu studia podzielone zostały na kilka kategorii: *Rozprawy i artykuły*, *Źródła i materiały*, *Recenzje i omówienia*, *Kronika*. Schemat ten będzie zachowany w kolejnych tomach. W dziale pierwszym zaprezentowano studia z zakresu dziejów społecznych, gospodarczych, politycznych oraz historii sztuki, oświaty i kultury. Sporo miejsca przeznaczono także na rozważania z zakresu historii historiografii. W dziale drugim zgromadzone zostały materiały o charakterze źródłoznawczym. Składa się nań dziewięć tekstów, począwszy od typowych przeglądów źródeł, na opracowaniu edytorskim materiałów biograficznych skończywszy. Część zasadniczą zamykają recenzje książek o tematyce galicyjskiej wydanych w latach 2009–2014 oraz kronika ze spotkań środowisk naukowych zorganizowanych w 2014 roku.

Integralną częścią tomu jest zamieszczony na końcu wybór materiałów bibliograficznych do dziejów Galicji. Idea opracowania bibliografii galicyjskiej przyświecała członkom Zespołu od początku jego działalności. Prezentowany wybór rozpoczynamy od roku 2010, uwzględniając prace opublikowane w Polsce, Austrii i na Ukrainie. W następnych rocznikach dział ten zamierzamy sukcesywnie uzupełniać o kolejne lata.

skiej 1871–1914. Studium historyczno-źródłoznawcze, Rzeszów 2013; *Złota księga historiografii lwowskiej w XIX i XX wieku*, t. 2, red. J. Maternicki, P. Sierżęga, L. Zaskilniak, Rzeszów 2014; *Szkolnictwo i oświata w Galicji 1772–1918*, seria: *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 22, red. J. Dybiec, J. Krawczyk, A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2015; *Історія та історіки у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення Історичного факультету)*, за редакцією Л. Зашкільняка та П. Серженги, Львів 2015. Niebawem ukazać się kolejne prace członków Zespołu, z których znacząca część poświęcona została dziejom Galicji: *Między polityką, historią a pamięcią historyczną. Studia z dziejów Polski okresu porozbiorowego*, red. W. Łazuga, S. Paczós, Poznań 2015; *Życie codzienne, gospodarka, kultura i społeczeństwo polskie w latach 1772–1918. Rozprawy z dziejów ziem polskich w okresie zaborów*, red. W. Łazuga, D. Szymczak, Poznań 2015; *Kobieta w Galicji. Nowoczesność i tradycja*, seria: *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 23, red. J. Kamińska-Kwak, S. Kozak, D. Opaliński, Rzeszów 2015; *Historia na Uniwersytecie Lwowskim*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, Rzeszów 2016.

Czasopismo będzie dostępne zarówno w postaci tradycyjnej, jak i na stronach internetowych, co w zamierzeniu redakcji może się przyczynić do szerokiej popularyzacji historii Galicji. Liczymy również na współpracę środowisk dotąd niezwiązanych z pracami Zespołu.

Rzeszów, październik 2015